

თომას ალკოკი, „მოგზაურობები რუსეთში, სპარსეთში, თურქეთსა და საბერძნეთში 1828-29 წლებში“.

Thomas Alcock, *Travels in Russia, Persia, Turkey and Greece, in 1828-9*, London, E. Clarke and son, London, 1831

Georgia, one of the oldest Christian countries, was incorporated with Russia in 1800, under the emperor Paul; and being of the Greek religion, the Georgians now consider themselves under the head of the church of Russia. They were previously under the patriarch of Constantinople. The first Christian church was built at Musketta (the ancient capital) fourteen hundred years ago. It is but little to the north of Tiflis (the present capital and seat of the government of the Caucasus and Georgia) where the governor, Count Paskevitch d'Erivan has nearly despotic power, from the river Aras, (now the boundary between Russia and Persia,) to Astrakan-a tract of country five hundred miles in extent. The army in this district consists of about one hundred thousand men. The extent of the government is little inferior to that of the whole kingdom of France; and south of the Caucasus it contains a very valuable portion of territory, for the wines of Georgia are as abundant as they are proverbially good; and the province of Erivan was but a few years ago almost the richest in Persia (28-29).

საქართველო, ერთ-ერთი უძველესი ქრისტიანული ქვეყანა, იმპერატორ პავლეს დროს, 1800 წელს, რუსეთთან იქნა შეერთებული; ის ბერძენთა სარწმუნოებისა და ახლა ქართველები თავიანთ თავს რუსეთის ეკლესიის მეთაურობის ქვეშ თვლიან. ადრე ისინი კონსტანტინოპოლის პატრიარქის დაქვემდებარებაში იმყოფებოდნენ. პირველი ქრისტიანული ეკლესია აშენდა მცხეთაში (ძველი დედაქალაქი) თოთხმეტი საუკუნის წინ. ტფილისიდან ჩრდილოეთით ჩრდილოეთით (ამჟამად დედაქალაქი და კავკასიისა და საქართველოს მთავრობის რეზიდენცია) გუბერნატორ გრაფ პასკევიჩ-ერივანსკის თითქმის დესპოტური ძალაუფლება აქვს მდინარე არაქსიდან (რომელიც ამჟამად საზღვარია რუსეთსა და სპარსეთს შორის) ასტრახანამდე – ხუთასი მილის სიგრძის მონაკვეთზე. ამ ოლქში ჯარი დაახლოებით 100,000 კაცისგან შედგება. გუბერნიის მასშტაბები ცოტათი ჩამოუვარდება მთელი საფრანგეთის სამეფოს; ხოლო კავკასიის სამხრეთით ის ტერიტორიის ძალიან ღირებულ ნაწილს შეიცავს, რადგან საქართველოში ღვინოები უხვადაცაა და კარგიც, რაც საყოველთაოდაა ცნობილი; ხოლო სულ რამდენიმე წლის წინ ერივნის პროვინცია სპარსეთში ლამის ყველაზე მდიდარი პროვინცია იყო.

Tiflis has lost much of its Asiatic character since it has belonged to Russia, but the manners and costume of the Georgians are very oriental. They adopt partially European habits, and are divided in this manner, as well as geographically, between the Persians and Russians: they sit cross-legged, but not on the ground like the Persians, having a sort of sofa; they do not eat without knives and forks, but have one perhaps between two or three ; a single plate also frequently serves the whole party. Their dress is not the large flowing robe of the south, nor is it the tight coat of the north; it is a medium, and a very pretty costume-a full frock coat with large open sleeves, a sash round the waist, a long waistcoat reaching nearly down to the knees, closed in front, and a Persian cap and slippers. (29-30)

ტფილისმა მას შემდეგ დაკარგა თავისი აზიური ხასიათის უმეტესი ნაწილი, რაც რუსეთის კუთვნილება გახდა, მაგრამ ქართველების ქცევა და კოსტიუმები ძალიან აღმოსავლურია. ისინი ნაწილობრივ იღებენ ევროპულ წეს-ჩვეულებებს და ამგვარად, როგორც გეოგრაფიულად, სპარსელებსა და რუსებს შორის ნაწილდებიან: ისინი შეკეცილი ფეხებით სხედან, მაგრამ არა იატაკზე, სპარსელების მსგავსად, არამედ რაღაც სოფას მსგავსზე; ისინი ხმარობენ დანა-ჩანგალს, მაგრამ ის ორ-სამ ადამიანს საერთო აქვს; ხშირად, მთელი წვეულებას მხოლოდ ერთი თევში ემსახურება. მათი სამოსი არც სამხრეთის ფართო სამოსია და არც ჩრდილოეთის ვიწრო კიტელი; ეს არის საშუალო სიგრძისა და ძალიან ლამაზი კოსტიუმი – ფართო სერთუკი დიდი გახსნილი სახელოებით, წელზე ქამარი, წინ ღილებზე შეკრული გრძელი, თითქმის მუხლებამდე ჟილეტი, სპარსული ქუდი და წულები.

The baths at Tiflis, as throughout the East, are of much grander construction than those in Europe; their vaulted domes forcibly reminded me of the ruins of the baths about Rome. The system of bathing is most effectual; it may almost be said that a thin skin is peeled off. The men employed in this capacity are so diligent to do the duty completely, that the operation of being steamed, then boiled, then rubbed and rubbed again, and then deluged in soap-suds, seems of infinite duration to those who usually consider a bath as an European comfort rather than an eastern luxury. (30)

ტფილისში, ისევე როგორც მთელ აღმოსავლეთში, აბანოებს ბევრად უფრო დიდებული აგებულება აქვთ, ვიდრე ევროპაში; მათი თაღოვანი გუმბათები უნებურად რომის აბანოების ნანგრევებს მახსენებდა. ბანაობის სისტემა ყველაზე უფრო ეფექტურია; იმის თქმაც კი შეიძლება, რომ თხელი კანი გძვრება. ამ თანამდებობაზე დასაქმებული ადამიანები ისე გულმოდგინედ ასრულებენ თავიანთ მოვალეობას, რომ დაორთქვლის, შემდეგ დამდუღვრის, ხეხვისა და დაზელის პროცესი, შემდეგ კი საპნის ქაფის გადავლება გაუთავებელი ჩანს მათთვის, ვისაც ჩვეულებრივ აბანოს ევროპულ კომფორტად მიაჩნია და არა აღმოსავლურ ფუფუნებად.

We visited here the remains of an ancient temple of the fire-worshippers, at present converted into the dwelling of an old Georgian woman; there was nothing in the ruin itself worthy of observation. The old lady was employed in making a bridal dress for her daughter, of more value apparently, than her whole property; such is the oriental love of finery. In the interior of the country we happened to see the merriment of a wedding, which consisted chiefly of dancing and drinking. The men were formed in a ring, leaping and hallooing with such vigour, that the exercise was excessive; and the bride and bridegroom, standing together, having on their heads crowns of gilded ornaments to distinguish them, as is generally the custom in marriages of the Greek church, looked like two egregious fools. (30-31)

აქ მოვინახულეთ ცეცხლთაყვანისმცემელთა უძველესი ტაძრის ნაშთები, რომელიც ამჟამად მოხუცი ქართველი ქალის საცხოვრებლად არის გადაქცეული; ნანგრევებში კი არაფერი იყო აღსანიშნავი. მოხუცი ქალბატონი თავისი ქალიშვილის საქორწილო კაბის კერვით იყო დაკავებული, რომელიც როგორც ჩანს, უფრო ძვირი ღირდა, ვიდრე მთელი მისი ქონება; ასეთია აღმოსავლური სიყვარული ძვირფასი სამოსის მიმართ. ქვეყნის სიღრმეში ჩვენ ვნახეთ საქორწინო მხიარულება, რომელიც ძირითადად ცეკვისა და სასმლისგან შედგებოდა. კაცებმა

წრე შეკრეს, ხტუნავდნენ და ყვიროდნენ ისეთი ძალით, რომ გართობა გადაჭარბებული იყო; ერთად მდგომი სიმე-პატარძალი, თავზე მოოქრული ორნამენტების გირლანდებით, როგორც ეს ჩვეულებადაა ქორწილში ბერძნული რწმენის ეკლესიაში, ორ ნამდვილ სულელს ჰგავდა.

Before the possession of Georgia by the Russians, the women wore their faces covered, according to the fashion and religion of their eastern neighbours : but as the result of all sudden conversions is generally a falling into the contrary extremes, they now volunteer a greater display of their charms than is becoming, and which, leaving nothing to the imagination, destroys the interest one would otherwise take in the contemplation of their handsome features(31).

სანამ საქართველოს რუსები დაეპატრონებოდნენ, ქალები სახეს თავიანთი აღმოსავლელი მეზობლების მოდისა და რელიგიის მიხედვით იფარავდნენ: მაგრამ რადგან ყველა უეცარი ცვლილების შედეგი, როგორც წესი, საპირისპირო უკიდურესობებში გადავარდნაა, ახლა ისინი საჭიროზე მეტად აჩენენ თავიანთ მომხიბვლელობას და აღარაფერს ტოვებენ ფანტაზიისთვის, კლავენ ინტერესს, რომელიც სხვა შემთხვევაში მათი ლამაზი ნაკვთების ცქერისას წარმოიქმნებოდა.

There are twenty-eight thousand inhabitants in Tiflis, and it is a very flourishing town, carrying on considerable trade with the East and Moscow. It is probable that its commerce will continue to increase, and that a new channel of communication will be opened by the Black Sea, through the province of Gouriel, having Poti as the port, from whence there is a good road, which will enable them to trade directly with the Mediterranean. (31).

ტფილისში 28,000 მოსახლეა და ის ძალიან აყვავებული ქალაქია, რომელიც მნიშვნელოვან ვაჭრობას აწარმოებს აღმოსავლეთთან და მოსკოვთან. სავსებით შესაძლებელია, რომ მათი ვაჭრობა კვლავაც გაიზრდება და შავი ზღვის გასწვრივ ახალი საკომუნიკაციო არხი გაიხსნება გურიის პროვინციის გავლით, ფოთის პორტით, საიდანაც კარგი გზა გადის, რომელიც მათ ხმელთაშუა ზღვასთან პირდაპირი ვაჭრობის საშუალებას მისცემს.

Whilst we were at Tiflis, the officers of one of the regiments (of which the emperor's son, Michael, had been made honorary colonel) gave a grand ball in honour of their victories. The pashas of Kars and Bayazeed were present, being prisoners on their parole: these, with the representatives of the old Georgian court in their national costume, whose ladies were so painted and pasted that they dared not move a muscle of their faces, and sat like as many pictures, in addition to the officers of a large garrison, made it a superior sort of fancy ball. The greatest taste was displayed in furnishing the rooms with arms: a lustre from the centre of one of the saloons, formed entirely of bayonets, did great credit to those who had the arrangement. Pillars were ingeniously constructed of muskets, to support lights; and the windows being open, had blinds in front of them composed of ramrods. The Turkish colours which had been taken in various engagements, and were suspended in the rooms, assisted greatly to decorate the festive scene. The supper-tables were ornamented with beautiful bouquets of flowers, and I felt more satisfied than ever of the superior system of handing round the dishes. The remembrance of this

supper has forcibly occurred to me since my return to England, where I have seen, at public dinners, immense joints placed before individuals who act as general anatomizers to the party; and it struck me also on the same occasion, whilst drinking to the health of General Paskevitch, that this tribute performed in silence was far preferable to our system of standing up and cheering on similar occasions. Some of the Georgian ladies were dressed in European fashion, spoke French, and assisted at quadrilles, waltzes, and mazoorkas (33-34).

ტფილისში ჩვენი ყოფნის დროს, ერთ-ერთი პოლკის ოფიცრებმა (რომლის საპატიო პოლკოვნიკად იმპერატორის ვაჟი, მიხეილი იყო დანიშნული) გამარჯვების პატივსაცემად დიდი მეჯლისი გამართეს. მას პატიოსანი სიტყვით გათავისუფლებული ყარსისა და ბაიაზეთის ფაშები ესწრებოდნენ: ესენი, ეროვნულ სამოსში გამოწყობილ ადრინდელი ქართული სამეფო კარის წარმომადგენლებთან ერთად, რომელთა ქალბატონები ისე იყვნენ მოხატული და გაწებილი, რომ სახის ერთი კუნთის ამოძრავებასაც კი ვერ ბედავდნენ, ისე ისხდნენ, როგორც ბევრი სურათი, რამაც დიდი გარნიზონის ოფიცრებთან ერთად ეს მეჯლისი უცნაურ სანახაობად აქცია. უდიდესი გემოვნება ოთახების იარაღით გაფორმებაში გამოჩნდა: ერთ-ერთი სალონის მთლიანად ხიშტებისგან შემდგარი ჭადი მის შემქმნელებს დიდ პატივს მიაგებდა. ფარნების დასაჭერი სვეტები ოსტატურად მუშკეტებით იყო აგებული; და ფანჯრები ღია იყო და მათ წინ ჟალუზები ლულის საწმენდებისგან (ზუმბებისგან) შედგებოდა. სადღესასწაულო სცენას ძლიერ ალამაზებდა სხვადასხვა ბრძოლებში მოპოვებული და ოთახებში გამოკიდებული თურქული დროშები. მაგიდები ყვავილების ულამაზესი თაიგულებით იყო მორთული, უფრო მეტად კმაყოფილი კი კერძების შესანიშნავი მომსახურებით ვიყავი, ვიდრე ოდესმე. ეს ვახშამი უნებურად ინგლისში დაბრუნების შემდეგ გამახსენდა, სადაც ბანკეტებზე ვნახე ხალხის წინ განთავსებული უზარმაზარი სახსრები, რომლებიც როგორც წვეულების პათანატომებად წარმოგვიდგნენ; და იმავე დროს გავიფიქრე, რომ გენერალ პასკევიჩის დღეგრძელობისას, ეს სიჩუმეში შესრულებული ჯეროვანი დაფასება გაცილებით უკეთესი იყო, ვიდრე მსგავსი შემთხვევების დროს ფეხზე წამოდგომა და აპლოდისმენტების ჩვენეული წესი. ევროპულად ჩაცმული ზოგიერთი ქართველი ქალბატონი ფრანგულად საუბრობდა და კადრილს, ვალსსა და მაზურკას ცეკვავდა.

(ინგლისურიდან თარგმნა ი. ნაჭყებია)